

Handläggare
Felicia Nipstrand
Telefon: 08-508 288 57

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2021-10-19, p. 8

Hur kan lokalvården bli bättre i stadens förskolor och skolor?

Förvaltningarnas förslag till beslut

1. Godkänna förvaltningens rapport
2. Överlämna förvaltningens rapport till utbildningsnämnden och stadsdelsnämnderna: Rinkeby-Kista, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Bromma, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Norrmalm, Östermalm, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta, Södermalm, Hägersten-Älvsjö samt Skolfastigheter i Stockholm AB och Servicenämnden.

Anna Hadenius
Förvaltningschef

Monika Gerdhem
Avdelningschef

Sammanfattning

Väl utförd lokalvård är viktig, inte enbart för att minska risken för att sprida smitta, utan också för att föra bort och minska en rad föroreningar i inomhusmiljön såsom skadliga kemikalier. Under 2020-2021 har lokalvården på förskolor och skolor inom i Stockholm undersökts. Undersökningen har bedrivits i projektform av miljöförvaltningen (kemikaliecentrum och enheten för skola och miljö) och baseras på enkäter som besvarats i samband med tillsyn på omkring 250 stycken kommunala och fristående verksamheter. Resultaten från enkäten diskuterades vid ett rundabordssamtal med rektorer, miljösamordnare, lokalstrateger, upphandlare och avtalsansvariga hos stadsdelsförvaltningar och

utbildningsförvaltningen, SISAB samt stadens kategoriteam och -råd för lokalvårdsfrågor. Syftet med projektet var att hitta potentiella vägar till förbättring av lokalvården. Projektet har åskådliggjort brister i lokalvården som identifierats av både verksamheterna själva och miljöförvaltningens inspektörer. Trots att det ställs relevanta krav i de nuvarande upphandlingarna som staden genomfört är de kommunala verksamheterna mer missnöjda med lokalvården än de fristående verksamheterna. För att lokalvården ska förbättras, och kraven enligt såväl miljöbalken som lokalvårdsavtalen uppfyllas, behövs en aktiv avtalsförvaltning där samtliga led i organisationen är involverade. Det behövs även större kännedom vad som är kravställt och bättre uppföljning av utförda tjänster utifrån lokalvårdsavtalen. Slutligen behövs ett generellt kunskapslyft hos personalen inom skola och förskola om vad som är god lokalvård.

Utifrån projektets slutsatser följer nedan rekommendationer till stadsdelsförvaltningarna och utbildningsförvaltningen för förbättrad lokalvård:

- Inför rutiner och avsätt tid för central och lokal avtalsuppföljning och tydliggör avtalsförvaltarens respektive verksamhetens roller.
- Utbilda verksamheterna kring lokalvårdsavtalens innehåll och vilka städinstruktioner som gäller vid varje ny avtalsperiod och vid personalomsättning. Förslagsvis är avtalsförvaltaren ansvarig för detta.
- Utse en lokalvårdsansvarig inom förskolan eller skolan som har kontinuerliga avstämningar med städledare och med avtalsförvaltaren (inte bara när det brister).
- Bygg upp den mellanmännsliga kontakten med lokalvårdspersonalen.
- För en kontinuerlig dialog mellan lokalvårdsansvarig och avtalsansvarig så att kunskapsöverföring kan ske.
- Utse en representant hos huvudmannen som samordnar och stöttar skolorna och förskolorna i att åtgärda miljöförvaltningens noterade brister.
- Använd ett gemensamt fältverktyg, MyScore eller liknande, för kvalitetskontroller, rapportering av avvikelser med mera.
- Utse en eller två ansvariga personer som rapporterar i Chemsoft och håller kemikalieförteckningarna uppdaterade för verksamhetens samtliga märkningspliktiga kemikalier.
- Skicka ut årliga påminnelser till förskolorna och skolorna avseende vikten av att ha uppdaterade kemikalieförteckningar, goda rutiner för ventilation samt att utföra stor- och höghöjdsstädning årligen. Detta bör samordnas centralt hos stadsdelarsförvaltningarna och

utbildningsförvaltningen. Chemsoftadministratören bör ingå i samordningen.

Bakgrund

Staden köper lokalvård för cirka 500 miljoner kronor årligen utspritt på cirka 330 olika leverantörer. Utbildningsförvaltningen är stadens enskilt största köpare och står för nästa 30 procent av stadens spend, det vill säga kostnader, inom kategorin lokalvård. Stadsdelsförvaltningarna står tillsammans för ytterligare 30 procent av stadens spend. Hösten 2019 etablerades ett kategoriteam för lokalvård i staden. I teamet finns representanter ifrån utbildningsförvaltningen, idrottsförvaltningen, ett par stadsdelsförvaltningar, Stockholmshem och miljöförvaltningen. Teamets första strategi är att ta fram enhetliga upphandlingsmallar för förskola, skola och kontor.

Inom ramen för kemikaliecentrums arbete med kemikaliesmart förskola har det i dialogen med förskolorna i många fall framkommit att personalen upplever att lokalvården fungerar undermåligt och att klagomål inte leder till förbättring. Denna upplevelse delas av inspektörerna på enheten för skola och miljö som utför tillsyn på stadens alla skolor och förskolor. Under många år har stadens verksamheter fått flertalet anmärkningar på lokalvårdens olika moment. Enheten för skola och miljö och kemikaliecentrum har ett gemensamt intresse i att undersöka vilka faktorer som påverkar städ kvalitén på stadens förskolor och skolor och har därför initierat detta projekt.

I projektet ingick alla förskolor och skolor som inspekterades inom den riktade tillsynen under 2020. Totalt omfattades cirka 250 förskolor och skolor i Stockholms stad. Stadsdelarna Hässelby-Vällingby, Farsta, Skarpnäck och Södermalm är främst representerade i projektet.

Undersökningen gjordes genom att inspektörerna hade med sig en, för detta projekt, utarbetad enkät som ersatte den ordinarie check-listan för att kontrollera städningen ute i verksamheterna. Efter utförda inspektioner analyserades och sammanställdes resultaten.

Därefter utfördes ett rundabordsamtal med berörda funktioner hos stadsdelsförvaltningar, utbildningsförvaltningen, kategoriteam och råd samt SISAB där resultaten diskuteras och de medverkande fick möjlighet att ge synpunkter på analysen samt gemensamt försöka hitta möjliga vägar framåt för en förbättrad lokalvård inom staden.

Resultat och slutsatser

I resultatet från enkäterna i samband med miljöförvaltningens hälsoskyddstillsyn framkom att både verksamheterna och inspektörernas upplevelse av lokalvården var bättre hos de fristående verksamheterna samt hos de verksamheter som hade städning i egen regi. Det förekom en större andel anmärkningar hos de kommunala verksamheterna. Medelvärde för om verksamheten var nöjd med sin städning var 3 hos de kommunala verksamheterna respektive 4 hos de fristående verksamheterna på en 5-gradig skala.

Hos de fristående verksamheterna var den främst förekommande anmärkningen av inspektör ”bristfällig kemikalieförteckning” vilket var den näst vanligaste anmärkningen hos de kommunala. Stadens kemikaliehanteringssystem, Chemsoft, ska förenkla upprättandet av en kemikalieförteckning och arbetet med substitution. Trots det fick 30 procent av de kommunala verksamheterna (främst förskolor) anmärkning på kemikalieförteckningen av inspektören. I de senaste lokalvårdsupphandlingarna för de kommunala verksamheterna är det kravställt att leverantören ska tillhandahålla städkemikalier och en förteckning över dessa. Verksamheten ska i sin tur lägga in städkemikalierna i Chemsoft.

För att verksamheterna ska ha fullständiga och uppdaterade kemikalieförteckningar framöver har det under projektet framkommit att det krävs organisation och en tydlig ansvarsfördelning. Verksamheten behöver ha rutiner för att uppdatera kemikalieförteckningen samt utse minst en person som har ansvaret för att göra detta. Samtidigt behövs en god dialog med avtalsansvarig och leverantör för att informationsöverföringen ska ske överhuvudtaget. Där vill miljöförvaltningen understryka att ju färre kemikalier som finns och används i verksamheten desto enklare blir arbetet.

En röd tråd kunde påvisas vad gäller stor- och höghöjdsstädning där en relativt stor andel av de kommunala verksamheterna inte hade haft utökad lokalvård på över ett års tid. Enligt riktvärdena i Folkhälsomyndighetens allmänna råd ska sådan städning förekomma minst en gång per år. Den främst förekommande anmärkningen vid hälsoskyddstillsynen hos de kommunala verksamheterna var ”smutsigt/dammigt på hög höjd”. Under rundabordssamtalet framkom att kostnaden för dessa tjänster är för hög i förhållande till kvalitén på leveransen och av den anledningen nedprioriteras tjänsten.

För att förenkla för verksamheterna att utöka sin stor- och höghöjdsstädning och förhindra att ytskikten förstörs i samband

med bland annat golvvård behövs tydliga rutiner och kravställning. En konsekvens av förstörda golv i samband med golvvård är att golven blir ännu mer svårstädade inom den reguljära lokalvården och i slutändan måste golven bytas ut, vilket är en utgift verksamheten själv kan få bekosta. ”Smutsigt/slitet golv” var den tredje vanligaste anmärkningen av inspektörer hos både fristående och kommunala verksamheter. I och med att det är en hög belastning på ytskikten i förskolor- och skollokaler krävs hållbara städmetoder. Det är även en förutsättning för att PVC-golven ska kunna bytas ut till andra mer kemikaliesmarta golvmaterial. I de senaste upphandlingsdokumenten finns städinstruktioner där det framgår att torra eller fuktiga städmetoder ska användas och i två fall uttrycks tydligt att minisvabbar/garnmoppar inte får användas (vilket krävts i stadens lokalvårdsupphandlingar under lång tid tillbaka). Trots det noterar inspektörerna att dessa fortfarande förekommer ute hos verksamheterna.

Undermålig städning av städförråd har förekommit frekvent vid miljöförvaltningens hälsoskyddstillsyn. Inom detta projekt var det den fjärde främst förekommande anmärkningen. I två av stadsdelsförvaltningarnas senaste upphandlingar noterades att städförråd ska städas månadsvis. I samtliga upphandlingsdokument fanns däremot en föreskriven målbild att ”samtliga tjänster ska uppnå avtalad kvalitets- och hygiennivå” och att ”resultatet ska motsvara vedertagna uppfattningar om renhet och god hygien där rengjorda ytor ska vara fria från såväl synlig smuts som osynlig smuts”. Detta innebär att även om det inte skulle vara specificerat i avtalet att städförråden ska städas kontinuerligt så innefattar skrivningen kring renhet och god hygien hela lokalvårdsobjektet, vilket då även innefattar städutrymmet. Miljöförvaltningen ser dock att det vore fördelaktigt om frekvensen av städning av städförrådet specificeras och tydliggörs i upphandlingsdokumenten.

Under rundabordssamtalet framkom att det inte räcker med att 70 procent av verksamheterna dokumenterar felanmälningarna, det krävs också en systematisk uppföljning av dokumentationen samt större kunskap av vad som är krävligt från början. Det behövs tydligare städinstruktioner och en gemensam syn (mellan leverantör och verksamhet) kring vad som ingår i städningens olika moment och med vilken frekvens. Det lyftes även att det önskades mer kunskap vad som är korrekt och bra lokalvård hos både verksamheter och lokalvårdare. En felaktig uppfattning som ofta framkommer, hos både leverantör och beställare, är att bra städning är blöta golv och att det ”doftar gott” efter städning.

Miljöförvaltningens inspektörer har sedan hösten 2019 följt upp avvikelser som kvarstår från det föregående tillsynstillfället fyra år

tidigare. Det kan exempelvis handla om ofullständig kemikalieförteckning eller bristfälliga städrutiner. Det har gjort att verksamheterna får en extra påtryckning att åtgärda anmärkningen då handläggningstiden inom ett uppföljningsärende debiteras verksamhetsutövaren.

Projektet har visat att det ställs relevanta krav i de undersökta lokalvårdsupphandlingarna, trots det finns ett missnöje gällande lokalvårdens utförande hos verksamheterna och en stor andel anmärkningar förekommer vid miljöförvaltningens tillsyn. För att kraven och målen i miljöbalken och upphandlingarna ska uppnås verkar det behövas ett större organisatoriskt arbete, något som i dagsläget inte är helt etablerat. Verksamhetsutövarna behöver fördela arbetsuppgifter och roller inom verksamheten samt ha en systematisk uppföljning. Under projektet har det även framkommit att informationsutbytet inte fungerar helt tillfredsställande mellan lokalvårdens olika funktioner såsom upphandlare/avtalsförvaltare, leverantör och verksamhet. Inför varje ny avtalsstart, som minst, behövs det en genomgång med lokalvårdaren vilka olika moment som ska utföras och när. Verksamheterna själva behöver också kännedom om vad som är kravställt och ingår lokalvården enligt avtalen. Det skulle göra det enklare att påpeka fel och brister och arbeta med systematisk uppföljning.

Ytterligare en aspekt är att det är viktigt att ha god relation till städföretaget och den personal som städar, inte bara ta kontakt när det brister utan i större utsträckning försöka bygga upp den mellanmänniska kontakten.

Det har även önskats att i större utsträckning arbeta med digitala fältverktyg för kvalitetskontroller, hantering av avvikelser, närvaro med mera. För att det organisatoriska arbetet ska fungera behöver respektive roll tilldelas resurser i form av tid.

Samtliga funktioner inom staden som kommer i kontakt med lokalvård, både direkt och indirekt såsom rektorer, pedagoger, avtalsförvaltare och upphandlare, behöver få kännedom om vad bra lokalvård är och vad det innebär. Det vill säga inte våta städmetoder och parfymerade städkemikalier.

Även om relevanta krav ställs i lokalvårdsupphandlingarna kan några saker förbättras även där. Stor- och höghöjdsstädning skulle behöva ingå som en obligatorisk del av lokalvården och inte ingå som en tilläggstjänst som är valfri att avropa. Städning av städförråd och vilken frekvens det ska utföras skulle även behöva specificeras i

samtliga kommande upphandlingar. Projektets förslag till förbättringar skulle med fördel kunna inkluderas i kategoriteamet för lokalvårds pågående arbete med upphandlingsmallar.

Slut.

Bilagor

Projektrapport *Lokalvård på stadens förskolor och skolor 2020-2021*